

Олимпиада школьников по общеобразовательным предметам (ответы)

ЛИСТ ОТВЕТОВ

Предмет: якутский язык

Класс: 11

Максимальное количество баллов 100

№	Сөптөөх хоруй	бааллар												
		A1-A13 барыта 60												
A1	хайа – хайа, (сурук бэлиэтэ), илтин – илти Н , маарыын – маа Б Ын, таксиннан – такси Н ан, хойутаппахха – хойутаппа К Ка, тиэрдэрин – тиэрдэри Н , буоллар, (сурук бэлиэтэ), бэт – бэ Р Т, эдьиэй – эдь И ИЙ, Ытык-Күөлгэ – Ытык К үөлгэ, бэрткэ – бэр К э, кэлээрин – кэлээри Н .	6 (0,5)												
A2	Хой - үлэ Н Обус - бэйэ Н , сүрэби Н Игирэлэр - сырыы Г А Рак - ыр Ы налан, түстэ Н , тутустаххына, (сурук бэлиэтэ), эн Э рдэниэ Хахай - бэйэ Н , бор О стуой Скорпион - сүрэбин ан А Арын Охчут - дьону Н , доботтору Н Чубуку - быһа эттэххэ, (сурук бэлиэтэ)	14												
A3	<table> <tr><td>1</td><td>ti:К:e</td></tr> <tr><td>2</td><td>suutШ:</td></tr> <tr><td>3</td><td>erЕ:ri</td></tr> <tr><td>4</td><td>kœerdӨ:q:utyj</td></tr> <tr><td>5</td><td>u:taҥ</td></tr> </table>	1	ti: К :e	2	suut Ш :	3	er Е :ri	4	kœerd Ө :q:utyj	5	u:ta ҥ	5		
1	ti: К :e													
2	suut Ш :													
3	er Е :ri													
4	kœerd Ө :q:utyj													
5	u:ta ҥ													
A4	эрбэх, таай, халыым, титирик	2 (0,5)												
A5	<table> <tr><td>burun</td><td>мурун</td></tr> <tr><td>čečäk</td><td>чэчик</td></tr> <tr><td>emig</td><td>эмий</td></tr> <tr><td>kiš</td><td>киис</td></tr> <tr><td>iliš</td><td>илиһин</td></tr> <tr><td>bi</td><td>биэ</td></tr> </table>	burun	мурун	čečäk	чэчик	emig	эмий	kiš	киис	iliš	илиһин	bi	биэ	4 (0,5)
burun	мурун													
čečäk	чэчик													
emig	эмий													
kiš	киис													
iliš	илиһин													
bi	биэ													

	<table><tr><td>ojna</td><td>оонньюу</td></tr><tr><td>baj</td><td>баай</td></tr></table>	ojna	оонньюу	baj	баай													
ojna	оонньюу																	
baj	баай																	
A6	Билэр күөлүм балыга – кинини баҕас үчүгэйдик билэбин диэн сэниир эбэлээхтик этии. Көхсө кэнээтэ – уоскуйда, чэпчээтэ, аматыйда, холкутуйда.	2																
A7	<table><tr><td>сайын</td><td>сыһыат</td></tr><tr><td>түүннү</td><td>дабааһын аат</td></tr><tr><td>курдук</td><td>дьөһүөл</td></tr><tr><td>чөллөркөй</td><td>дабааһын аат</td></tr><tr><td>чуумнутук</td><td>сыһыат</td></tr><tr><td>намылытан</td><td>урут сыһыат туохтуур</td></tr><tr><td>долгуннуу</td><td>сыһыат</td></tr><tr><td>күүтэр</td><td>аат туохтуур</td></tr></table>	сайын	сыһыат	түүннү	дабааһын аат	курдук	дьөһүөл	чөллөркөй	дабааһын аат	чуумнутук	сыһыат	намылытан	урут сыһыат туохтуур	долгуннуу	сыһыат	күүтэр	аат туохтуур	4 (0,5)
сайын	сыһыат																	
түүннү	дабааһын аат																	
курдук	дьөһүөл																	
чөллөркөй	дабааһын аат																	
чуумнутук	сыһыат																	
намылытан	урут сыһыат туохтуур																	
долгуннуу	сыһыат																	
күүтэр	аат туохтуур																	
A8	8.1. Сириллэн 8.2. Моһуоктаатаба	2																
A9	<table><tr><td>Чэй куттан иһэ олорон, оҕонньор ханас диэки одуулаһан кыгнангыыр. (АА)</td><td>төхтүрүтэлиир көрүң</td></tr><tr><td>Онтон атабынан ууну туора хаһыйбахтаата. (АА)</td><td>тиэтэтэр көрүң</td></tr></table>	Чэй куттан иһэ олорон, оҕонньор ханас диэки одуулаһан кыгнангыыр . (АА)	төхтүрүтэлиир көрүң	Онтон атабынан ууну туора хаһыйбахтаата . (АА)	тиэтэтэр көрүң	2												
Чэй куттан иһэ олорон, оҕонньор ханас диэки одуулаһан кыгнангыыр . (АА)	төхтүрүтэлиир көрүң																	
Онтон атабынан ууну туора хаһыйбахтаата . (АА)	тиэтэтэр көрүң																	
A10	ийэлэрэ эмээхсин Хабырыллалыын	1,5																
A11	<table><tr><td>Манна, арааһа, быйыл мунхалыһыһылар.</td><td>Быһаарыта суох сирэйдэммит этии</td></tr><tr><td>Итэбэскэ кырабы буолуохха наада.</td><td>Сирэйдэммитэтх этии</td></tr><tr><td>Алаадылаах улахан хобордоох.</td><td>Ааттыыр этии</td></tr><tr><td>Быйыл уон биирис кылааһы бүтэриэхпит.</td><td>Быһаарылаах сирэйдэммит этии</td></tr></table>	Манна, арааһа, быйыл мунхалыһыһылар.	Быһаарыта суох сирэйдэммит этии	Итэбэскэ кырабы буолуохха наада.	Сирэйдэммитэтх этии	Алаадылаах улахан хобордоох.	Ааттыыр этии	Быйыл уон биирис кылааһы бүтэриэхпит.	Быһаарылаах сирэйдэммит этии	2 (0,5)								
Манна, арааһа, быйыл мунхалыһыһылар.	Быһаарыта суох сирэйдэммит этии																	
Итэбэскэ кырабы буолуохха наада.	Сирэйдэммитэтх этии																	
Алаадылаах улахан хобордоох.	Ааттыыр этии																	
Быйыл уон биирис кылааһы бүтэриэхпит.	Быһаарылаах сирэйдэммит этии																	
A12	<table><tr><td>Холобурдар</td><td>салай бы</td><td>сыст бы</td><td>тард бы</td><td>сөпсө һүү</td></tr><tr><td>Бүппэт ырыа курдук санаан / Өйдүүбүн Сахам сирин (ИГ)</td><td>+</td><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Холобурдар	салай бы	сыст бы	тард бы	сөпсө һүү	Бүппэт ырыа курдук санаан / Өйдүүбүн Сахам сирин (ИГ)	+				3 (0,5)						
Холобурдар	салай бы	сыст бы	тард бы	сөпсө һүү														
Бүппэт ырыа курдук санаан / Өйдүүбүн Сахам сирин (ИГ)	+																	

	<table><tr><td>Максим Горькай ити тылын / Мин истэр кэриэтэбин (ИГ)</td><td></td><td></td><td>+</td><td></td></tr><tr><td>Кустук түһэн күөлэһийэр / Күөх унаарын ырыаһыта (ИГ)</td><td></td><td>+</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Мин кынаттаах атым көтөр / Будул былыт унуоругар.(ИГ)</td><td>+</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Махтал сылаас тылынан / Ахтабыт эн хоһуун ааккын. (ИГ)</td><td></td><td></td><td>+</td><td></td></tr><tr><td>Космонавтары күүтэн ый / Мунчаара сир диэки көрөр. (ИГ)</td><td></td><td></td><td></td><td>+</td></tr></table>	Максим Горькай ити тылын / Мин истэр кэриэтэбин (ИГ)			+		Кустук түһэн күөлэһийэр / Күөх унаарын ырыаһыта (ИГ)		+			Мин кынаттаах атым көтөр / Будул былыт унуоругар.(ИГ)	+				Махтал сылаас тылынан / Ахтабыт эн хоһуун ааккын. (ИГ)			+		Космонавтары күүтэн ый / Мунчаара сир диэки көрөр. (ИГ)				+	
Максим Горькай ити тылын / Мин истэр кэриэтэбин (ИГ)			+																								
Кустук түһэн күөлэһийэр / Күөх унаарын ырыаһыта (ИГ)		+																									
Мин кынаттаах атым көтөр / Будул былыт унуоругар.(ИГ)	+																										
Махтал сылаас тылынан / Ахтабыт эн хоһуун ааккын. (ИГ)			+																								
Космонавтары күүтэн ый / Мунчаара сир диэки көрөр. (ИГ)				+																							
A13	<p>Киһи олоҕо – мэлдьи айан: кэрэбэ тардыһыы, тулалыыр эйгэни сонуннук, сангатык абылата көрүү, дьону-сэргэни кытта ыкса доҕордоһон, умсулҕаннаах олох барахсаны диригиник билии, олох умайар кутаатыгар сыраллан буһуу-хатыы. (ИМ)</p> <table><tr><td>1. тириэ</td><td>5. соппутуой</td></tr><tr><td>2. икки туочука</td><td>6. соппутуой</td></tr><tr><td>3. соппутуой</td><td>7. соппутуой</td></tr><tr><td>4. соппутуой</td><td></td></tr></table>	1. тириэ	5. соппутуой	2. икки туочука	6. соппутуой	3. соппутуой	7. соппутуой	4. соппутуой		3,5 (0,5)																	
1. тириэ	5. соппутуой																										
2. икки туочука	6. соппутуой																										
3. соппутуой	7. соппутуой																										
4. соппутуой																											
A14	<table><tr><td>Утуйа сыттаахпына, киһи тардыалаата. (НДН)</td><td>кэм с.ч. БХЭ</td></tr><tr><td>Кини аспыт аанынан Моойторук утары мөлбөрүс гынан киирдэ (АА)</td><td>быһаарыы с.ч. БХЭ</td></tr><tr><td>Аны оҕонньор утуйарын кэтэһии буолла (АА)</td><td>толоруу с.ч. БХЭ</td></tr><tr><td>«Куһаҕаны ыраламмытын» иһин ийэтэ мөхтө (АА)</td><td>төрүүт с.ч. БХЭ</td></tr><tr><td>... балык уу диригэр дьулуһарын кэриэтэ, хайа да омук көнгүлгэ ... тардыһар. (ЕН)</td><td>тэнниир с.ч. БХЭ</td></tr><tr><td>Итини толордоргун, олус да үөрүөм этэ.</td><td>болдьох с.ч. БХЭ</td></tr></table>	Утуйа сыттаахпына, киһи тардыалаата. (НДН)	кэм с.ч. БХЭ	Кини аспыт аанынан Моойторук утары мөлбөрүс гынан киирдэ (АА)	быһаарыы с.ч. БХЭ	Аны оҕонньор утуйарын кэтэһии буолла (АА)	толоруу с.ч. БХЭ	«Куһаҕаны ыраламмытын» иһин ийэтэ мөхтө (АА)	төрүүт с.ч. БХЭ	... балык уу диригэр дьулуһарын кэриэтэ, хайа да омук көнгүлгэ ... тардыһар. (ЕН)	тэнниир с.ч. БХЭ	Итини толордоргун, олус да үөрүөм этэ.	болдьох с.ч. БХЭ	6													
Утуйа сыттаахпына, киһи тардыалаата. (НДН)	кэм с.ч. БХЭ																										
Кини аспыт аанынан Моойторук утары мөлбөрүс гынан киирдэ (АА)	быһаарыы с.ч. БХЭ																										
Аны оҕонньор утуйарын кэтэһии буолла (АА)	толоруу с.ч. БХЭ																										
«Куһаҕаны ыраламмытын» иһин ийэтэ мөхтө (АА)	төрүүт с.ч. БХЭ																										
... балык уу диригэр дьулуһарын кэриэтэ, хайа да омук көнгүлгэ ... тардыһар. (ЕН)	тэнниир с.ч. БХЭ																										
Итини толордоргун, олус да үөрүөм этэ.	болдьох с.ч. БХЭ																										
A15	<table><tr><td>1 Уон күннээх дэкээдэ ыытыллара былааннаар.</td><td>Дэкээдэ ыытыллара былааннаар.</td></tr><tr><td>2 Кэлэн ыалдьыттаабытыгар махтаныхайың!</td><td>Кэлэн ыалдьыттаабытын иһин махтаныхайың!</td></tr><tr><td>3 Минньигэс бэрэским рецебинэн үллэстиэм.</td><td>Минньигэс бэрэским рецебин үллэстиэм.</td></tr></table>	1 Уон күннээх дэкээдэ ыытыллара былааннаар.	Дэкээдэ ыытыллара былааннаар.	2 Кэлэн ыалдьыттаабытыгар махтаныхайың!	Кэлэн ыалдьыттаабытын иһин махтаныхайың!	3 Минньигэс бэрэским рецебинэн үллэстиэм.	Минньигэс бэрэским рецебин үллэстиэм.	3 (0,5)																			
1 Уон күннээх дэкээдэ ыытыллара былааннаар.	Дэкээдэ ыытыллара былааннаар.																										
2 Кэлэн ыалдьыттаабытыгар махтаныхайың!	Кэлэн ыалдьыттаабытын иһин махтаныхайың!																										
3 Минньигэс бэрэским рецебинэн үллэстиэм.	Минньигэс бэрэским рецебин үллэстиэм.																										

	<div> <div>4</div> <div>Хас да күннээх ардахтар аастылар.</div> </div> <div> <div>5</div> <div>С битэмиин отоннорго элбэх.</div> </div> <div> <div>6</div> <div>Дьибэтитигэр диэри доставкалыыбыт.</div> </div> <div> <div>Хас да күннээх ардах ааста.</div> <div>С битэмиин отонно элбэх.</div> <div>Дьибэтитигэр диэри тиксэрэбит (тиэрдэбит).</div> </div>	
B1	сибэкки – кириши тыл (нуучча), литэрэтиирэлиин тыл, төрүт олох, көнө, чопчу, соботох суолталаах	5
B2	үнкүүлэтэн – туохтуур, хайааһын-турук, хайааһын, үөскээбит олох (үнкүү+лээ), көһөр, дьаһайар туһаайыы, көрүнгэ суох, кыччатыйы халыыба суох, буолар халыып, сыһыат туохтуур, урут, үөскүүр сыһыарыыта -эн, сирэйэ суох, биир ахсаан, сиһилии	5
B3	<p>таптыыбын < таптаа + ыыр + бын таптаа – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -ыыр – билинни кэм сыһыарыыта -бын – 1 сирэй сыһыарыыта</p> <p>аа + ыы – аһаҕас дорҕооннор уларыылаах силлиһиилэрэ р – бүтэй дорҕоон түһүүтэ</p> <p>сарыалгын < сарыал + (ы)н + (ы)н сарыал – тыл олоҕо, аат тыл -(ы)н – тардыы 2 сирэийин сыһыарыыта -(ы)н – туохтуу түһүк сыһыарыыта лн>лг – бүтэй дорҕооннор өрө дьүөрэлэһиилэрэ ы – кыараҕас аһаҕас дорҕоон түһүүтэ</p> <p>булуом < бул + уох + (у)м бул – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -уох – кэлэр кэм сыһыарыыта -(у)м – 2 сирэй сыһыарыыта <u>б</u> – ньиргизэрэ суох б/д ньиргизэрдэниитэ, ньиргизэрин сүтэриитэ</p> <p>күммэр < күн + (ү)м + эр күн – тыл олоҕо, аат тыл -(ү)м – тардыы 1 сирэийин сыһыарыыта -эр – сыһыарыы түһүк сыһыарыыта нм>мм – бүтэй дорҕооннор төттөрү дьүөрэлэһиилэрэ ү – кыараҕас аһаҕас дорҕоон түһүүтэ</p> <p>санаарҕаатын < санаа + рҕаа + тын санаа – тыл олоҕо, аат тыл</p>	10

	<p>-рбаа – туохтуур үөскүүр сыһыарыыта -тын – соруйар киэп, 3 сир.с.</p>	
B4	<p>(<u>Үһүөн уларсан кэтэр</u>) [<u>тарбыйах соннорун абырахтарын чинчийэ көрөн ылбахтаат, тойточчу тиириннэ, илдьирийбит өрбөх курунан быакаччы курданна</u>]. (сэһэн, БХЭ, быһаарыы с.ч.)</p> <p>тардыы -о (T – K) [T – K]</p> <p>Үһүөн – ахсаан аат, хомуур уларсан – урут сыһыат туохтуур кэтэр – аат туохтуур тарбыйах – аат тыл соннорун – аат тыл абырахтарын – аат тыл чинчийэ – тэнгэ сыһыат туохтуур көрөн – урут сыһыат туохтуур ылбахтаат – тута сыһыат туохтуур тойточчу – сыһыат тиириннэ – туохтуур илдьирийбит – аат туохтуур өрбөх – аат тыл курунан – аат тыл быакаччы – сыһыат курданна – туохтуур</p>	10

ТХС

сөпсөһүү
(кени) (сэрэйиллэр) 3сир., б/ахс. тиириннэ, курданна

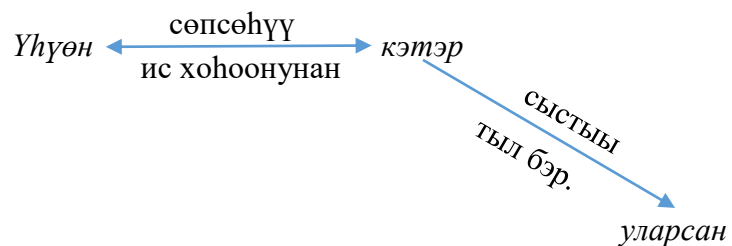
сыстыы ис хон. сыстыы тыл бэр. салайыы тутт.т. сыстыы тыл бэр.

көрөн ылбахтаат тойточчу курунан быакаччы

сыст. сыстыы тыл бэр. сыстыы тыл бэр.

салайыы туохт.т. чинчийэ илдьирийбит өрбөх

абырахтарын тардыы -а соннорун сыстыы тыл бэр. тарбыйах

С	<p>1. тыл литературнай нуорматын тутуһуу, (сахалыы тыл үөрүйэбин тутуһар 10, тылы сыһа тутуу 1-2 түбэлтэтэ баар эрэри, сүрүннээн уус-уран тыллаах – 8, этии таһыма орто – 6, мөлтөх – 4, быстар мөлтөх – 0)</p> <p>2. тиэкис табыгастаахтык сааһыланыыта, а.э. тиэкис тупсабай тутула (санаа бэйэ-бэйэтиттэн ситимнээх – 5, ол эрэри сааһыланыыта сатархай соһус – 4, утума суох – 3, сааһыланыыта мөлтөх – 2, быстар мөлтөх – 0)</p> <p>3. таба суруйуу, сурук бэлиэтэ (албаһа суох – 5, 1-2 толооһо суох албаһастаах – 3, 4-5 албаһастаах – 2, 6-7 албаһастаах – 1, онтон үөһэ – 0)</p>	10
---	---	----